

Udsigt og indsigt - fortiden som andagtssted

Møller, Jes Fabricius

Published in:
Roskilde Stiftsbog

Publication date:
2002

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Møller, J. F. (2002). Udsigt og indsigt - fortiden som andagtssted. *Roskilde Stiftsbog*, 35-38.

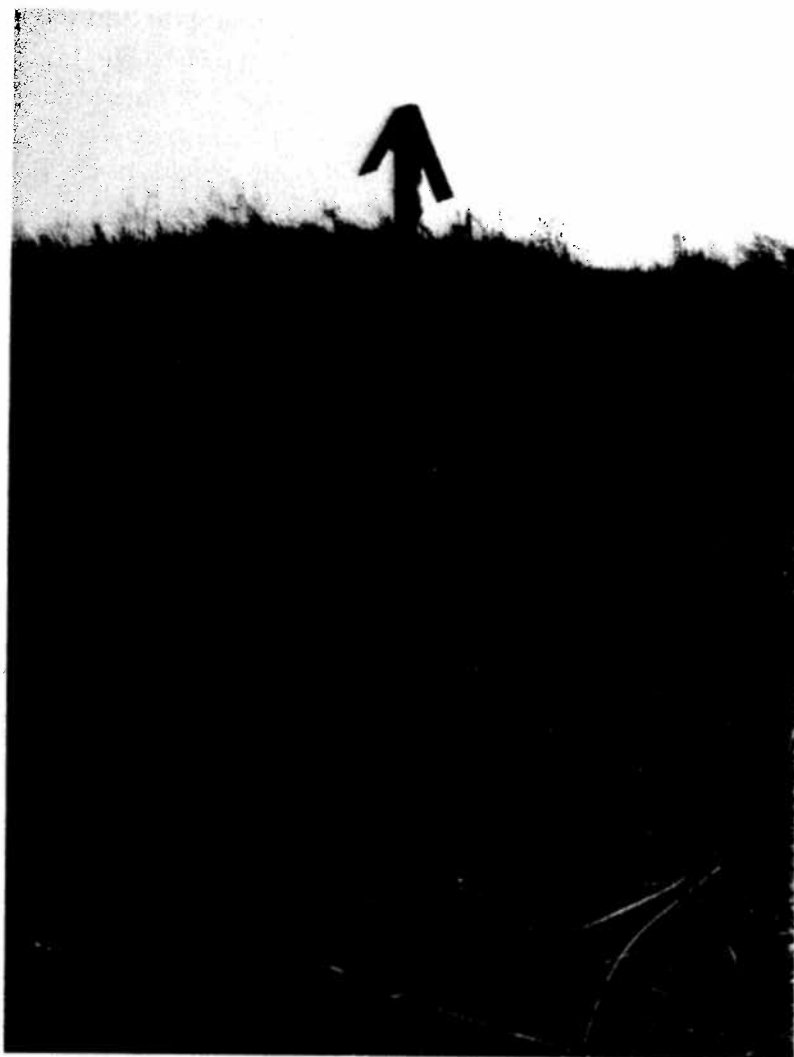
Roskilde
Stiftsbog 2002

Udsigt og indsigt

Fortiden som andagtssted

af Jes Fabricius Møller

I sin ungdom blev H.C. Andersen sendt på latinskole i Slagelse, for om det dog ikke var muligt at gøre en dannet mand af denne kejtede knægt. Andersen brød sig ikke meget om »Plagelse«, som han kaldte byen. Han spadserede gerne i byens omegn til et sted kaldet Hvilehøj, hvorfra der er udsigt til Storebælt. Her kunne han på en klar dag skue sin fødeø og drømme om sin fremtid.

På Hvilehøj står et krucifiks. Højen hedder også Helligs Anders' høj.
Foto: Flemming Pless

På Hvilehøj står et krucifiks, hvis historie går tilbage til middelalderen. Tidligere løb landevejen tæt forbi højen, og de rejsende havde mulighed for at gøre et kort ophold og bede en bøn, sådan som det stadig bruges i katolske lande. Vejkors gik af brug efter reformationen, men i Slagelse har man holdt fast ved det, og krucifikset er flere gange blevet fornyet, senest i 1952.

Højen er åsted for et mirakel, der hændte engang i det 12. århundrede. Et selskab fra Slagelse var på pilgrimsfærd til Jerusalem og blandt dem en præst ved navn Anders. Påskedag ville hans rejsefæller give sig på vej hjem, men Anders mente dog, at det ville være forkert ikke at høre messen ved Den hellige Grav på denne dag. De afsløgte hans opfordring til at deltage, og han gik alene i kirke. Således agterudsejlet traf han en rytter, der spurgte om han ikke ville med et stykke af vejen. Anders faldt imidlertid i søvn siddende bag på hesten, og da han vågnede igen, befandt han sig et sted, som han kendte: Hvilehøj. Ved et under af en Herrens engel var han blevet bragt hjem på blot én dag, og han kunne da fejre samme helligdag både i Jerusalem og Slagelse, hvad næppe mange før eller siden har gjort. Uden nogensinde at få pavens velsignelse fik han på egnen status af helgen, og efter ham hedder højen også Hellig Anders' Høj.

Anders er også blevet tilskrevet andre mirakler, og den folkelige tradition vil, at krucifikset på højen har magiske kræfter. Når det forfalder, udbryder der kvægsygdomme på egnen, siger man, så bønderne i det nærliggende Landsgrav og Bjergby har ikke turdet andet end at forny det. Oplysningstidens præster skosede dem for deres vantrø. Den entreprenante forfatter og udgiver, Hans Bastholm (1774-1856), som var præst i Hellig-Anders' gamle kirke, Sct. Peder, mente, at krucifikset var en ussel antikvitæt, et sandt makværk, der kun vedligeholdtes på grund af bøndernes overtro. Stod det til ham, pillede man det ned. Men det blev altså stående.

Overgangen til 1800-tallet var et tidehvert. Romantikerne fandt, at oplysningens ligning ikke rigtig gik op, og blandt meget andet søgte de i den middelalder, som oplysningstiden havde givet prædikatet »mørk«, forbilledet for den åndelige enhed og styrke, de længtes efter. Billedet af pavekirken ændrede sig tilsvarende. Fra at

være den væsentligste religiøse modstander, blev katholicismen forvandlet til at blive interessant fortid, en nødvendig historisk forudsætning for det, som kom efter. Endnu var der mange oplysningsfolk, som fx Bastholm, der holdt fast i deres foragt for al papisme, men den ny tids repræsentanter sværmede for den, hvadenten det var på de mange og lange rejser til det eksotiske Italien eller i mødet med den folkelige tradition i hjemlandet.

Af oplysningstidens topografiske litteratur, der havde lagt vægt på jordens bonitet, købmænds vindskibeligthed og bøndernes viden om vekseldrift, blev der en ny genre, der beskrev landskabet som mål for en nostalgisk rejse. På sådanne rejser blev den rejsende bragt

Foto: Flemming Pless

ikke alene til et andet sted, men også til en anden tid, den hedenske oldtid eller den katolske middelalder. Forfattere som Rasmus Nyerup og Christian Molbech skrev om, hvordan fortidens spor i landskabet hurtigt ville blive slettet, hvis ikke der blev grebet ind. De frygtede, at moderne landbrug og rationaliseringer ville føje store kapitler til glemmebogen. Det var dem meget om at bevare nutidens organiske forbindelse med fortiden, for først i historiens perspektiv ville man forstå sig selv som individ og som nation. Af denne ambition blev Nationalmuseet stiftet i de første år af det 19. århundrede. Her opbevares de fortidsminder og oldsager, som ellers stod i fare for at forsvinde, herunder også det gamle kors fra Hvilehøj, som blev udskiftet i 1952.

Oehlenschlaeger var blandt de første, der havde besøgt Hellig Anders' Høj med dette nye syn på fortiden som åndelig bagage. Han beskrev stedet næsten som en naturens katedral i sit store episke digt »Langelandsrejse i Sommeren 1804«:

*Hist hvor Axet Jorden dølger,
Hist hvor Øiet blidt forfølger
Agrens tunge, gule Bølger,
Sort et Kors paa Høien staaer,
Hellig Anders reist til Ære,
At hans Aand kan altid være
Eggen nær, og Omsorg bære
For sin Ager, Aar for Aar.
Hvergang Blomsten Engen spætter,
Hvergang unge Løv sig flætter
Huldt i May, da først sig sætter
Nattergalen der og slaaer.*

Latinskolen i Slagelse var bedre end sit rygte. Der blev faktisk en dannet mand af den unge Andersen. Han havde naturligvis læst sin Oehlenschlaeger, og det har uden tvivl føjet til hans forståelse af stedets magi. Således er kunsten, at den ikke alene kan vise tingene frem for os, men også farve vores oplevelse af dem.

Den har holdt sig til i dag, magien. Udsigten og det gamle krucifiks tilsammen maner stadig til ærbødig andagt for naturens storhed og fortidens dybde.